

Гудима Віталій Валерійович
викладач кафедри судоустрою, прокуратури та адвокатури
Львівський університет бізнесу та права

Гудыма Виталий Валерьевич
преподаватель кафедры судоустройства, прокуратуры и адвокатуры
Львовский университет бизнеса и права

Hudyma Vitaliy
Lecturer of the Department of Judiciary, Prosecution and Advocacy
Lviv University of Business and Law
ORCID: 0000-0001-6708-3910

DOI: 10.25313/2520-2308-2021-7-7351

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД КОМПЛЕКТУВАННЯ СУДДІВСЬКОГО КОРПУСУ

ЗАРУБЕЖНЫЙ ОПЫТ КОМПЛЕКТОВАНИЯ СУДЕЙСКОГО КОРПУСА

FOREIGN EXPERIENCE OF FORMATION OF THE CORPS OF JUDGES

Анотація. У статті представлено концептуальні засади комплектування суддівського корпусу, опираючись на досвід зарубіжних країн. З'ясовано, що концептуальні засади комплектування суддівського корпусу регулюються Конституцією України, Висновком № 4 (2003) Консультативної ради європейських суддів до уваги Комітету Міністрів Ради Європи щодо незалежної підготовки та підвищення кваліфікації суддів на національному та регіональному рівнях, Київськими рекомендаціями щодо незалежності судочинства у Східній Європі, на Південному Кавказі та у Середній Азії, Висновком № 15 (2012) Консультативної ради європейських суддів стосовно спеціалізації суддів. Встановлено, що одним із дієвих механізмів недопущення впливу інших гілок влади на судову гілку влади виступає консолідація судової влади, а також підтримка зі сторони громадянського суспільства. Визначено, що програма спеціальної підготовки кандидатів, що претендують на посади суддів, не повинна обмежуватися строго юридичним напрямком, тому що підготовка має базуватися також на етиці і ознайомленні із іншими напрямками, що прямо чи опосередковано взаємопов'язані із сферою судочинства. Доведено, що оцінювання рівня професійної продуктивності суддів має здійснюватись за критеріями, що вказують на рівень професійної компетентності, рівень особистої компетентності, рівень соціальної компетентності. З'ясовано, що підготовку кандидатів, що претендують на посади суддів, повинні здійснювати кваліфіковані судді і експерти по кожній з дисциплін. Встановлено, що на сьогодні в Україні потрібно посилювати судовий нагляд за процесами здійснення судочинства, а також контролювати процедури ухвалення судових рішень. Запропоновано, що на сьогодні комплектування та формування суддівського корпусу має відбуватися на виборних засадах з метою відновлення довіри громадян та суспільства в цілому до діяльності судової гілки влади. Визначено, що для комплектування та формування суддівського корпусу в Україні слід враховувати досвід США, Німеччини, Польщі, Франції, Італії та інших країн. Запропоновано у перспективі наступних досліджень розкрити принципи формування суддівського корпусу.

Ключові слова: суд, суддя, суддівський корпус, судова влада, судочинство, правосуддя.

Аннотация. В статье представлены концептуальные основы комплектования судейского корпуса, опираясь на опыт зарубежных стран. Выяснено, что концептуальные основы комплектования судейского корпуса регулируются Конституцией Украины, Выводом № 4 (2003) Консультативного совета европейских судей во внимание Комитета Министров Совета Европы относительно независимой подготовки и повышения квалификации судей на национальном и региональном

уровнях, Києвськими рекомендаціями по незалежності судопроизводства в Східній Європі, на Южному Кавказі і в Середній Азії, Висновком № 15 (2012) Консультативного ради європейських судей стосовно спеціалізації судей. Установлено, що одним із дійсних механізмів недопущення впливу інших гілок влади на судову гілку влади виступає консолідація судової влади, а також підтримка со сторони громадянського суспільства. Визначено, що програма спеціальної підготовки кандидатів, претендуючих на посади судей, не повинна обмежуватися суво юридичним напрямком, так як підготовка повинна базуватися також на етиці і ознайомленні з іншими напрямками, які прямо або косвенно взаємопов'язані со сферою судопроизводства. Доведено, що оцінка рівня професійної продуктивності судей повинно здійснюватися по критеріям, які вказують на рівень професійної компетентності, рівень особистої компетентності, рівень соціальної компетентності. Визначено, що підготовка кандидатів, претендуючих на посади судей, повинні здійснювати кваліфіковані суді і експерти по кожній із дисциплін. Установлено, що на сьогодні в Україні потрібно посилювати судовий нагляд за процесами здійснення судопроизводства, а також контролювати процедури прийняття судових рішень. Предложено, що сьогодні комплектування і формування судового корпусу повинно відбуватися на виборних началах з метою відновлення довіри громадян і суспільства в цілому до діяльності судової гілки влади. Визначено, що для комплектування і формування судового корпусу в Україні слід враховувати досвід США, Німеччини, Польщі, Франції, Італії і інших країн. Предложено в перспективі наступних досліджень розкрити принципи формування судового корпусу.

Ключевые слова: суд, судія, судовий корпус, судова влада, судопроизводство, правосудие.

Summary. The article presents the conceptual foundations of the formation of the corps of judges, based on the experience of foreign countries. It was found that the conceptual foundations of the formation of the corps of judges are regulated by the Constitution of Ukraine, Conclusion No. 4 (2003) of the Consultative Council of European Judges, taking into account the Committee of Ministers of the Council of Europe on independent training and professional development of judges at the national and regional levels, Kiev Recommendations on the independence of the judiciary in Eastern Europe, in the South Caucasus and Central Asia, Conclusion No. 15 (2012) of the Consultative Council of European Judges on the specialization of judges. It has been established that one of the most effective mechanisms to prevent the influence of other branches of government on the judicial branch of government is the consolidation of the judicial branch, as well as support from civil society. It has been determined that the program of special training for candidates applying for positions of judges should not be limited to a strictly legal direction, since training should also be based on ethics and familiarization with other areas that are directly or indirectly related to the sphere of legal proceedings. It has been proved that the assessment of the level of professional performance of judges should be carried out according to criteria that indicate the level of professional competence, the level of personal competence, and the level of social competence. It was found that the preparation of candidates applying for positions of judges should be carried out by qualified judges and experts in each of the disciplines. It has been established that today in Ukraine it is necessary to strengthen judicial supervision over the processes of carrying out legal proceedings, as well as control the procedures for making court decisions. It is proposed that today the recruitment and formation of the judiciary should take place on an elective basis in order to restore the confidence of citizens and society as a whole in the activities of the judicial branch of government. Formation of the corps of judges, the experience of the USA, Germany, Poland, France, Italy and other countries should be taken into account. It is proposed to reveal the principles of the formation of the corps of judges in the future of the following studies.

Key words: court, judge, corps of judges, judiciary, legal proceedings, justice.

Постановка проблеми. Формування правової держави повинно відбуватися в контексті розвитку громадянського суспільства. При цьому реалізація такого підходу повинна проходити із дотриманням принципів верховенства права та максимального створення таких умов, за яких забезпечуватимуться права та законні інтереси як фізичних, так і юридичних осіб. Своєю чергою, держава повинна також створити сприятливі умови для діяльності та функціонування безстороннього, справедливого та водночас незалежного суду.

Отже, акцентуючи увагу на зазначеному вище, треба зауважити, що в основі актуальності тема-

тики цього дослідження лежить представлення особливостей формування суддівського корпусу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Над проблематикою формування суддівського корпусу працювали та посилено працюють такі відомі вчені-дослідники та практики-юристи, як К. Акімова [1], А. Алексєєва [2], В. Бігун [3], Є. Васьковський [4], В. Єгорова [5], В. Кравчук [6], М. Логвиненко [7], А. Марцинкевич [8], С. Прилуцький [9–11], С. Чекунов [12], В. Чиркін [13], В. Шаповал [14] та інші.

Так, А. Марцинкевич [8] у ході вивчення зарубіжного досвіду комплектування суддівського

корпусу зауважує, що, до прикладу, у США діє процедура, за якої судді призначаються на посади у відповідності до таких засад, як: 1) безсторонність в контексті вирішення справ; 2) наявність високого рівня знань та практичних навичок у сфері правової (юридичної) діяльності; 3) здатність чітко, логічно та виважено мислити; 4) велика особиста чесність; 5) міцне здоров'я та відмінний фізичний і розумовий розвиток; 6) комунікабельність, спостережливість, врівноваженість, уважність, терпеливість; 7) здатність справедливо та розумно здійснювати правосуддя.

Водночас у дослідженні [5] зазначено, що в контексті комплектування суддівського корпусу в Україні варто взяти до уваги досвід Німеччини. Відтак, судова влада у Німеччині здійснюється професійними суддями та суддями, на яких покладено виконання суддівських обов'язків згідно громадських засад. Законодавством Німеччини передбачено правила, якими визначається несумісність посади та діяльності судді із іншими видами діяльності. В Німеччині суддя не може в один час виконувати функції, що належать до компетенції судових органів і функції, що належать до компетенції органів законодавчої чи виконавчої влади. Проте суддя може виконувати функції, пов'язані із особливостями судового управління, функції по здійсненню викладацької чи дослідницької діяльності у вищій школі та/чи у інших закладах освіти. Науковець зазначає, що судді в Німеччині призначаються на посади: 1) довічно; 2) на певний термін; 3) на випробувальний термін; 4) в контексті доручення виконувати обов'язки судді.

Натомість В. Кравчук [6], провівши порівняльний аналіз особливостей формування суддівського корпусу в Польщі та в Україні, робить висновок про те, що суддя все-таки виступає центральним суб'єктом, що здійснює судову владу. Судді виконують функції у напрямку здійснення правосуддя, тому від рівня виконання ними таких функцій залежить рівень авторитетності судової влади і рівень результативності здійснення ними функцій правосуддя.

Аналіз джерел [1–14] дозволяє відмітити, що проблематика комплектування суддівського корпусу в контексті врахування зарубіжного досвіду є не до кінця дослідженою.

Мета статті. Метою статті є дослідження концептуальних засад комплектування суддівського корпусу, опираючись на досвід зарубіжних країн.

Виклад основного матеріалу дослідження. Практика показує, що одним із дієвих механізмів недопущення впливу інших гілок влади на судову

гілку влади виступає консолідація судової влади, а також підтримка зі сторони громадянського суспільства. З огляду на те, рівень ефективності функціонування органів судової влади у певній мірі залежить від особливостей формування та комплектування суддівського корпусу.

За таких засад доцільно звернути увагу на позицію Є. Васьковського [4], який відмічає, що особливості комплектування суддівського корпусу доцільно звести до двох аспектів. Відповідно до першого аспекту, то тут постає питання про те, хто буде заміщувати посади суддів. Водночас другий аспект вказує на те, як відбуватиметься заміщення посад судді. Якщо говорити про перший аспект комплектування суддівського корпусу, то варто зауважити, що він насамперед характеризує питання підготовки кандидатів, що претендують на посади суддів. Натомість другий аспект лише відображає спосіб безпосереднього заміщення посад суддів.

Окрім того, Є. Васьковський [4] наголошує на тому, що, до прикладу, те хто буде заміщати посади судді, не викликає якихось явних перешкод. Водночас, що стосується процедури як відбуватиметься заміщення посад суддями, то тут виникають деякі труднощі, зокрема у напрямку вибору засобів заміщення. Провівши деякі дослідження, вчений зазначає, що усі засоби, якими проводиться заміщення посад суддів, доцільно поділяти на чотири типи: а) тип виборної системи; б) тип заміщення посад за рахунок обрання суддів безпосередньо самими суддями; в) тип заміщення посад шляхом призначення урядом на власний розсуд; г) тип заміщення посад шляхом призначення урядом за результатами проведеного конкурсу.

Своєю чергою, С. Прилуцький [9], в контексті проведення аналізу практик державного устрою у багатьох зарубіжних країнах, виділяє три основні способи формування суддівського корпусу. Перший спосіб формування суддівського корпусу свідчить про те, що судді опираються на посади через прямі вибори. Відповідно до другого способу, формування суддівського корпусу відбувається за рахунок політичного компромісу. Водночас третій спосіб формування суддівського корпусу базується на самоорганізації судової влади.

С. Прилуцький [9] також зауважує, що спосіб, за яким формування суддівського корпусу відбувається шляхом проведення прямих виборів, активно застосовують у судовій практиці Болівія, Китай, Корейська Народно-Демократична Республіка, Куба, Македонія, США, Швейцарія. Такий спосіб формування суддівського корпусу характеризується високим рівнем демократичності порядку. При

цьому обирає суддів населення, тому за таких умов проявляється їх безпосередня участь у комплектуванні та формування суддівського корпусу.

Поряд з тим, В. Чиркін [13] доводить, що призначення суддів на посади, опираючись на досвід багатьох зарубіжних країн, відбувається доволі різноманітними способами. До прикладу, у США призначення кандидатів на посади федеральних суддів, у тому числі і на посаду голови Верховного суду, входить до обов'язків Президента, але при цьому обов'язково має бути згода Сенату. Натомість у Франції та Італії Президент також призначає суддів на посади, але вже за поданням органів суддівського самоврядування, зокрема за поданням Вищої ради магістратури, і відповідно до результатів проведеного конкурсу. У Нідерландах призначає суддів на посади монарх (формально), а неформально уряд або міністр юстиції. Своєю чергою, у Мексиці призначення суддів на посади входить до компетенції законодавчих зборів штатів.

У Доповіді Європейської комісії «За демократію через право» (Венеціанської комісії) щодо призначення суддів [15], ухваленій Венеціанською комісією на 70-му пленарному засіданні, зокрема у п. 44 та 51 зазначено, що кожна країна Європи має свою індивідуальну процедуру призначення суддів на посади. Проте, процедура кожної з країн має базуватися на рівновазі між самоврядуванням і суддівською незалежністю та між підзвітністю судової влади. У такому контексті передбачається уникнення негативного впливу корпоратизації судової системи.

Опираючись на міжнародно-правовий досвід у процедурі добору кандидатів на посади суддів, слід відмітити, що, до прикладу у Франції, Президент підписує рішення про призначення відповідного кандидата на посаду судді Касаційного Суду, однак за поданням Вищої ради юстиції, а на посаду суддів у інших судах — за поданням Міністерства юстиції і Ради суддів. Слід відмітити, що судді у Франції не можуть змінювати посади або підвищуватись по посадах, якщо на те вони не надали особистої згоди [7].

До стосується досвіду Німеччини щодо комплектування та формування суддівського корпусу, який детально проаналізовано у праці [1], то слід відмітити, що до кандидатів, що претендують на посади суддів, ставляться доволі високі вимоги. Водночас за законодавством Німеччини, зайняти посаду судді може діючий штатний професор права, що працює в університеті. Одним із елементів, який позитивно відображається на процедурі підготовки суддів, виступає те, що юристи у контексті про-

ходження академічного навчання повинні також проходити практику, стажування у різних установах правозастосування. Такий аспект навчання виступає самостійною стадією підготовки кандидатів, що претендують на посади суддів.

Треба зауважити, що у Німеччині не є формальним у підготовці кандидатів, що претендують на посади суддів, проходження практичного етапу, оскільки процедура завершується на стадії складання другого екзамену, щодо якого висунуті найвищі вимоги і за результатами якого кандидатів призначають на посади суддів. У процедуру підготовки кандидатів на посади суддів закладено також психоемоційний і психологічний аспект. За таких засад кандидат може самостійно оцінити свої можливості у правозастосовчій сфері та сфері судочинства. Окрім того, оцінку здібностей та рівня підготовленості кандидата, що претендує на посаду судді, можуть також провести і незалежні експерти [1].

Аналіз досвіду Швеції щодо комплектування та формування суддівського корпусу дозволяє відмітити, що зазвичай судді призначаються на посади після поступового проходження служби: 1) клерками у адміністративному чи районному суді в період 2-ох років; 2) інформаційними клерками в апеляційному чи апеляційному адміністративному суді в період 1-го року; 3) заступником судді [3].

Слід відмітити, що інформаційні клерки і заступники судді виступають позаштатними судьями. Для призначення на посаду судді у Франції враховуються заслуги кандидата, компетентність, знання. Окрім того, призначатись на посаду судді може кандидат, що є громадянином Швеції [12].

Юридична практика Польщі показує, що призначення кандидатів на посади суддів, незалежно чи це загальна юрисдикція, військова чи адміністративна, входить до компетентності Президента. Особливу роль у процедурі комплектування та формування суддівського корпусу в Польщі посідає Всепольська рада юстиції. Цей спеціально уповноважений орган:

- 1) проводить аналіз суддівських кадрів;
- 2) встановлює критерії, за якими відбуватиметься оцінювання кандидатів, що претендують на посади суддів;
- 3) розглядає ключові питання повернення суддів, що є у відставці, до здійснення судових обов'язків;
- 4) затверджує правила професійної етики та поведінки суддів та стежить за порядком їх дотримання судьями [10].

Варто відмітити, що на сьогодні існують доволі значні відмінності у процедурі призначення суддів на посади та підвищення рівня їх кваліфікованості по кожній з європейських держав. Акцентуючи увагу на такому аспекті Консультативною радою європейських суддів ухвалено Висновок № 4 (2003) до уваги Комітету Міністрів Ради Європи щодо незалежної підготовки та підвищення кваліфікації суддів на національному та європейському рівнях [16]. Таким чином, Консультативна рада європейських суддів надає рекомендації щодо того, які особи можуть призначатись на посади суддів. Тобто Консультативна рада європейських суддів робить наголос на тому, що на посаду судді може претендувати кандидат, який має чи отримав ґрунтовні знання із матеріального та процесуального національного і міжнародного права та пройшов програму спеціальної підготовки.

Слід зауважити, що програма спеціальної підготовки кандидатів, що претендують на посади суддів, не повинна обмежуватися строго юридичним напрямком, тому що підготовка має базуватися також на етиці і ознайомленні із іншими напрямками, що прямо чи опосередковано взаємопов'язані із сферою судочинства. До прикладу, кандидати на посади суддів можуть освоїти процедуру управління справами, процедуру адміністрування судової діяльності, іноземні мови, інформаційні технології, соціальні та поведінкові науки тощо. Разом з тим, підготовка кандидатів, що претендують на посади суддів, повинна бути плюралістичною для того, щоб у подальшому гарантувати і розширювати світогляд такого судді [16].

Разом з тим, особливо актуальним у контексті призначення на посаду судді виступає питання проведення комплексного та об'єктивного оцінювання рівня професійної продуктивності суддів. З огляду на те, Київськими рекомендації щодо незалежності судочинства у Східній Європі, на Південному Кавказі та у Середній Азії [17] чітко визначено, що оцінювання рівня професійної продуктивності суддів має здійснюватись за критеріями, що вказують на:

- 1) рівень професійної компетентності, тобто на рівень знань у сфері права, здатність здійснювати судочинство, здатність формувати умотивовані рішення;
- 2) рівень особистої компетентності, тобто на здатність керувати значними обсягами роботи, ухвалювати справедливі та виважені судові рішення, відкритість до освоєння нових технологій;
- 3) рівень соціальної компетентності, тобто на здатність бути посередником між сторонами спору,

повагу до сторін судового процесу, рівень лідерських якостей.

Дослідження засвідчують, що, до прикладу, якщо судді призначаються на посаду, термін перебування на якій є обмеженим, то процедура поновлення необмінно має бути передбачена, якщо на те не вказують норми. Призначення таких суддів на посади повинно відбуватися за бажанням самих суддів, при чому призначати їх має відповідний орган, до компетенції якого входить така процедура. Що стосується рішення про повторне призначення судді на посаду, то воно повинно прийматись об'єктивно, при чому мають враховуватись професійні досягнення такого судді [18].

Окрім того, варто відмітити про важливість п. 20 Висновку № 4 (2003). Консультативної ради європейських суддів до уваги Комітету Міністрів Ради Європи щодо незалежної підготовки та підвищення кваліфікації суддів на національному та регіональному рівнях [16], відповідно до якого підготовку кандидатів, що претендують на посади суддів, повинні здійснювати кваліфіковані судді і експерти по кожній з дисциплін. Такі судді та експерти повинні відбиратись з поміж інших як найкращі.

Враховуючи зазначене, доцільно відмітити, що такий підхід до обрання осіб, що будуть здійснювати підготовку кандидатів на посади суддів, має використовуватись і для підвищення рівня кваліфікації та рівня професіоналізму суддів. Це пояснюється тим, що кандидати, які хочуть одержати якісні та водночас високі знання, повинні отримати відповіді на питання, які у них виникають у контексті підготовки. При чому відповідь на такі питання може надати лише кваліфікований суддя. Що стосується підвищення кваліфікації, то участь висококваліфікованих суддів у такій процедурі є неодмінно важливою. Так, суддя, що проходить підвищення кваліфікації, зможе отримати якісні знання від таких суддів.

Акцентуючи увагу на зазначеному, слід відмітити, що на сьогодні в Україні потрібно посилювати судовий нагляд за процесами здійснення судочинства, а також контролювати процедури ухвалення судових рішень. У іншому випадку втрачає сенс розгляд судової справи, якщо у кінцевому випадку ухваленим буде несправедливе рішення чи такі рішення не виконуватиметься. З огляду на те, у Висновку (2012) № 15 Консультативної ради європейських суддів стосовно спеціалізації суддів, прийнятому на 13-у пленарному засіданні КРЕС [19] зазначено, що спеціалізація суддів може виступити одним із шляхів підвищення рівня якості

ухвалення рішень, тому що судді володітимуть достатніми знаннями, необхідними для здійснення судочинства.

Доцільно зауважити, що у Висновку (2012) № 15 Консультативної ради європейських суддів стосовно спеціалізації суддів, прийнятому на 13-у пленарному засіданні КРЕС [19] передбачається необхідність створення спеціалізованих палат або судів у сфері специфічних видів права, до прикладу, права торгових марок чи права інтелектуальної власності. Деякі країни-члени Європейського Союзу, опираючись на важливість створення спеціалізованих палат або судів у сфері специфічних видів права, зауважують, що такі органи слід створювати окремо від загальних судів. До прикладу, у Франції функціонують комерційні трибунали, у Бельгії — трудові трибунали, у Великій Британії — трибунали з працевлаштування.

Проте на сьогодні все частіше виникають дискусії стосовно того, що комплектування та формування суддівського корпусу має відбуватися на виборних засадах. Тому для підвищення рівня довіри громадян до діяльності судів та суддів потрібно актуалізувати таку позицію.

Відповідно до положень Конституції України [20] єдиним носієм суверенітету і єдиним джерелом влади в Україні виступає народ. Народ здійснює владу як безпосередньо, так і через органи державної влади і органи місцевого самоврядування. Відповідно до статті 69 Конституції України [16] народне волевиявлення проводиться через вибори, референдуми та/чи інші форми виявлення демократії.

Тут слід відмітити, що у Конституції України [20] закріплення народу як носія суверенітету, перш за все, вимагає розроблення механізму реалізації такого принципу, виходячи із безпосередньої і представницької демократії як видів народного волевиявлення.

Слід відмітити позицію В. Шаповала [14], який зауважує, що ключову роль у забезпеченні народного суверенітету виконують політичні права, зокрема ті, якими уможлиблюється участь народу у процедурі формування та здійснення влади, тобто права на участь у владі. Аналізуючи положення Конституції України [20] особливу увагу науковець звертає на право обирати і бути обраними. Так, конституційним Судом України зазначено, що особливою складовою процесу здійснення народом безпосередньої влади виступає реалізація права голосу на виборах та референдумі.

Своєю чергою, С. Прилуцький [11] відзначає, що громадяни повинні брати безпосередню участь у процесах організації і здійснення судової

влади. Такий аспект дозволить підвищити незалежність суддів від впливу політичних сил. Окрім того, участь громадян у процесах організації і здійснення судової влади виступатиме особливою формою їх відповідальності перед суспільством. З позиції науковця, особливими формами прямої участі народу у організації і здійсненні судової влади виступають вибори та участь громадян у процесі здійснення судочинства, якщо вони виконують роль судових засідателів, зокрема присяжних, шэфенів чи народних засідателів.

Звертаючи увагу на участь народу у процесі здійснення правосуддя, слід відзначити, що вона проходить у таких формах, як [1]:

- 1) безпосередня участь громадян як представників народу у процедурі здійснення правосуддя;
- 2) опосередкована участь громадян у процедурі здійснення правосуддя, де судді обираються народом, до прикладу як у більшості штатів США або у деяких кантонах Швейцарії.

Важливою у такому контексті виступає позиція В. Бігуна [3], який стверджує, що судова влада, виступаючи самостійною державною владою, може бути судовою демократією, судовою аристократією чи навіть судовою олігархією. Судова демократія, на думку науковця — це спеціальний режим, за якого відбувається здійснення судової влади, при чому участь народу у такій процедурі є як безпосередньою, так і опосередкованою, до прикладу у випадках, коли відбуваються вибори суддів, має місце так званий контроль на судами чи відбувається анулювання присяжними закону.

В умовах сьогодення в Україні є нагальною потреба у затвердженні та виконанні на практиці принципу виборності суддів. Це потрібно зробити насамперед з метою відновлення довіри громадян та суспільства в цілому до діяльності судової гілки влади. З огляду на те, у контексті формування та комплектування корпусу суддів доцільно звернути увагу на те, що саме дасть можливість забезпечити високу ефективність такого процесу, якщо застосовувати спосіб, за якого судді обираються народом. Модель такої процедури насамперед повинна бути оптимальною, при чому збалансовувати права та законні інтереси не тільки окремих громадян, але і держави в цілому. У такому аспекті повинен бути врахований паритет прав та обов'язків громадян та держави.

Щодо виборності суддів, то цей процес являє собою складне соціальне явище і співвідноситься із такими категоріями як право, законодавство, законність, правопорядок. При цьому ця категорія може співіснувати лише у взаємодії із іншими правовими

інститутами. Ключовою засадою реалізації моделі виборності суддів повинна стати досконало розроблена система нормативно-правових актів, що побудована на засадах демократичності. Тут не можна не погодитися із тим, що діяльність суду значною мірою буде залежати від рівня якості прийнятих законів. Окрім того, реалізація моделі виборності суддів вимагає забезпечення взаємодії між такими елементами як право, закон, громадянин та держава. Також слід врахувати і те, що у ході формування та комплектування суддівського корпусу особливу увагу слід звернути на чітке визначення та закріплення не тільки компетенцій, але і функціональних обов'язків усіх органів державної влади.

На сьогодні вітчизняна законодавча база характеризується стрімкою динамічністю, тому, з ціллю усунення такої проблеми, законодавчі положення слід розробляти та відображати у контексті забезпечення нерозривного взаємозв'язку між теорією та викликами сучасності.

Таким чином, модель формування та комплектування суддівського корпусу повинна стати шляхом до успіху та важливим напрямком реформування сфери судочинства. У контексті реалізації таких завдань доцільно опиратись на досвід зарубіжних держав, зокрема на стандарти формування та комплектування суддівського корпусу у країнах Європи.

Що стосується етики суддівського корпусу, то це питання також є ключовим у процедурі реформування органів судової влади. Треба зауважити, що ефективність діяльності суддів у певній мірі залежить від рівня ефективності діяльності судових органів. Тому, першочергово також слід звернути увагу на питання підвищення рівня ефективності правосуддя. Зокрема слід полегшити доступність до правосуддя, підвищити рівень якості ухвалення судьями рішень, покращити механізм виконання ухвалених судьями рішень, запропонувати додаткові методи та способи вирішення судових конфліктів.

На особливу увагу заслуговує також покращення професійної придатності судді, тобто підвищення рівня практичних навичок, набуття ним додаткового професійного досвіду та високих морально-етичних якостей.

Висновки і перспективи подальших досліджень. За результатами опрацювання джерел [1–21] досліджено концептуальні засади комплектування суддівського корпусу, опираючись на досвід зарубіжних країн. З'ясовано також, що:

– концептуальні засади комплектування суддівського корпусу регулюється Конституцією України, Висновком № 4 (2003). Консультативної ради європейських суддів до уваги Комітету

Міністрів Ради Європи щодо незалежної підготовки та підвищення кваліфікації суддів на національному та регіональному рівнях, Київськими рекомендаціями щодо незалежності судочинства у Східній Європі, на Південному Кавказі та у Середній Азії, Висновком (2012) № 15 Консультативної ради європейських суддів стосовно спеціалізації суддів;

- одним із дієвих механізмів недопущення впливу інших гілок влади на судову гілку влади виступає консолідація судової влади, а також підтримка зі сторони громадянського суспільства;
- кожна країна має свою індивідуальну процедуру призначення суддів на посади;
- за рекомендаціями Консультативної ради європейських суддів на посаду судді може претендувати кандидат, який має чи отримав ґрунтовні знання із матеріального та процесуального національного і міжнародного права та пройшов програму спеціальної підготовки;
- програма спеціальної підготовки кандидатів, що претендують на посади суддів, не повинна обмежуватися строго юридичним напрямком, тому що підготовка має базуватися також на етиці і ознайомленні із іншими напрямками, що прямо чи опосередковано взаємопов'язані із сферою судочинства;
- оцінювання рівня професійної продуктивності суддів має здійснюватись за критеріями, що вказують на рівень професійної компетентності, рівень особистої компетентності, рівень соціальної компетентності;
- підготовку кандидатів, що претендують на посади суддів, повинні здійснювати кваліфіковані судді і експерти по кожній з дисциплін;
- на сьогодні в Україні потрібно посилювати судовий нагляд за процесами здійснення судочинства, а також контролювати процедури ухвалення судових рішень;
- на сьогодні комплектування та формування суддівського корпусу має відбуватися на виборних засадах з метою відновлення довіри громадян та суспільства в цілому до діяльності судової гілки влади;
- ключову роль у забезпеченні народного суверенітету виконують політичні права, зокрема ті, якими уможлиблюється участь народу у процедурі формування та здійснення влади, тобто права на участь у владі;
- модель формування та комплектування суддівського корпусу повинна стати шляхом до успіху та важливим напрямком реформування сфери судочинства;

- підвищення рівня ефективності правосуддя дозволить полегшити доступність до правосуддя, підвищити рівень якості ухвалення суддями рішень, покращити механізм виконання ухвалених суддями рішень, запропонувати додаткові методи та способи вирішення судових конфліктів;
- для комплектування та формування суддівського корпусу в Україні слід враховувати досвід США, Німеччини, Польщі, Франції, Італії.
У перспективі наступних досліджень передбачено розкрити принципи формування суддівського корпусу (корпусу суддів).

Література

1. Акімова Е. Я. Особенности правового регулирования формирования судейского корпуса в Германии // Российский судья. 2011. № 11. С. 36–43.
2. Алексеева А. О. Поняття, сутність і форми участі народу у здійсненні правосуддя // Вісник Академії адвокатури України. 2014. Том 11. № 2(30). С. 6–11. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vaau_2014_11_2_3 (дата звертання: 20.03.2021 р.).
3. Бігун В. С. Філософія правосуддя: ідея та здійснення: монографія. Київ, 2011. 303 с.
4. Васильовський Е. В. Учебник гражданского процесса. Изд. второе. перераб. Москва: Издание Бр. Башмаковых. 1917. 429 с.
5. Єгорова В. С. Деякий порівняльний досвід формування суддівського корпусу України і зарубіжних країн // Вісник НТУУ «КПІ». Політологія. Соціологія. Право: збірник наукових праць. 2010. № 2(6). С. 108–113.
6. Кравчук В. Формування суддівського корпусу в Україні та Польщі: порівняльно-правовий аналіз // Історико-правовий часопис. 2013. № 1. С. 45–49.
7. Логвиненко М. І. Добір суддів на посаду: український та міжнародно-правовий досвід // The genesis of genius: науково-періодичне професійне видання. Женева (Швейцарія). Міжнародний науково-практичний конгрес економістів та правників, 2014. С. 201–206.
8. Марцинкевич А. М. Вимоги до кандидата на посаду судді: зарубіжний досвід // Наукові записки Львівського університету бізнесу та права. 2011. Вип. 7. С. 349–354. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzclubp_2011_7_88 (дата звертання: 20.03.2021 р.).
9. Прилуцький С. В. Кадрове забезпечення судової влади: міжнародні стандарти, зарубіжний досвід, вітчизняні реалії // Судова апеляція. 2008. № 3 (12). С. 100–107.
10. Прилуцький С. Судова система Республіки Польща // Право України. 2004. № 9. С. 146–151.
11. Прилуцький С. В. Конституювання судової влади України: виклики сьогодення та шляхи їх вирішення // Право України. 2014. № 5. С. 178–187.
12. Чекунов С. А. Юридическая система Швеции // Закон и право. 2004. № 5. С. 76–78.
13. Чиркин В. Е. Конституционное право зарубежных стран: учебник. 4-е изд., перераб. и доп. Москва: Юристъ, 2005. 669 с.
14. Шаповал В. Держава, влада, народ як категорії конституціоналізму // Право України. 2014. № 10. С. 151–174.
15. Доповідь Європейської комісії «За демократію через право» (Венеціанської комісії) щодо призначення суддів: Ухвалено Венеціанською комісією на 70 пленарному засіданні (Венеція, 16–17 березня 2007 р.); Висновок № 403/2006 CDL-AD(2007)028 від 22 червня 2007 року, Венеція. URL: <https://www.vkksu.gov.ua/userfiles/doc/perelik-dokumentiv/dop-evr-kom.pdf> (дата звертання: 20.03.2021 р.).
16. Висновок № 4 (2003) Консультативної ради європейських суддів до уваги Комітету Міністрів Ради Європи щодо незалежної підготовки та підвищення кваліфікації суддів на національному та регіональному рівнях. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/MU03410> (дата звертання: 20.03.2021 р.).
17. Київські рекомендації щодо незалежності судочинства у Східній Європі, на Південному Кавказі та у Середній Азії / Бюро демократичних інститутів та прав людини, Дослідницька група з незалежності судочинства «Мінерва» Інститут Макса Планка. Київ, 23–25.06.2010. URL: <https://www.osce.org/files/f/documents/f/7/86319.pdf> (дата звертання: 20.03.2021 р.).
18. Міжнародні стандарти у сфері судочинства. Проект USAID «Україна: верховенство права». Київ: Істина, 2010. 488 с.
19. Висновок № 15 (2012) Консультативної ради європейських суддів стосовно спеціалізації суддів. Париж, 06.11.2012 р. URL: <https://rm.coe.int/opinion-n-15-2012-on-the-specialisation-of-judges-/16806a1fc2> (дата звертання: 20.03.2021 р.).

20. Конституція України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР (із змінами та доповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-вр#Text> (дата звертання: 20.03.2021 р.).

21. Skoromnyy Y., Skrynkovskyy R. Lustration as a Particular Procedure for Bringing a Judge to Justice in Ukraine // Path of Science. 2020. Vol. 6, No. 11. P. 1001–1009. doi: <http://dx.doi.org/10.22178/pos.64-1>

References

1. Akimova Ye. Ya. Osobennosti pravovogo regulirovaniya formirovaniya sudeyskogo korpusa v Germanii // Rossiyskiy sudya. 2011. № 11. S. 36–43.

2. Aliksieieva A.O. Poniattia, sutnist i formy uchasti narodu u zdiisnenni pravosuddia // Visnyk Akademii advokatury Ukrainy. 2014. Tom 11. № 2(30). S. 6–11. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vaau_2014_11_2_3 (data zvertannia: 20.03.2021 r.).

3. Bihun V.S. Filosofiia pravosuddia: ideia ta zdiisnennia: monohrafiia. Kyiv, 2011. 303 s.

4. Vaskovskiy Ye. V. Uchebnik grazhdanskogo protsessa. Izd. vtoroe. pererab. Moskva: Izdanie Br. Bashmakovykh. 1917. 429 s.

5. Yehorova V.S. Deiakii porivnialnyi dosvid formuvannia suddivskoho korpusu Ukrainy i zarubizhnykh krain // Visnyk NTUU «KPI». Politolohiia. Sotsiolohiia. Pravo: zbirnyk naukovykh prats. 2010. № 2(6). S. 108–113.

6. Kravchuk V. Formuvannia suddivskoho korpusu v Ukraini ta Polshchi: porivnialno-pravovyi analiz // Istoryko-pravovyi chasopys. 2013. № 1. S. 45–49.

7. Lohvynenko M. I. Dobir suddiv na posadu: ukrainskyi ta mizhnarodno-pravovyi dosvid // The genesis of genius: nauko-vidobirno-profesiine vydannia. Zheneva (Shveitsariia). Mizhnarodnyi nauko-vidobirno-praktychnyi konhres ekonomistiv ta pravnykiv, 2014. S. 201–206.

8. Martsynkevych A. M. Vymohy do kandydata na posadu suddi: zarubizhnyi dosvid // Naukovi zapysky Lvivskoho universytetu biznesu ta prava. 2011. Vyp. 7. S. 349–354. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzlubp_2011_7_88 (data zvertannia: 20.03.2021 r.).

9. Prylutskiy S. V. Kadrove zabezpechennia sudovoi vlady: mizhnarodni standarty, zarubizhnyi dosvid, vitchyzniani realii // Sudova apeliatsiia. 2008. № 3 (12). S. 100–107.

10. Prylutskiy S. Sudova systema Respubliki Polshcha // Pravo Ukrainy. 2004. № 9. S. 146–151.

11. Prylutskiy S. V. Konstytuiuvannia sudovoi vlady Ukrainy: vyklyky sohodennia ta shliakhy yikh vyrishennia // Pravo Ukrainy. 2014. № 5. S. 178–187.

12. Chekunov S. A. Yuridicheskaya sistema Shvetsii // Zakon i pravo. 2004. № 5. S. 76–78.

13. Chirkin V. Ye. Konstitutsionnoe pravo zarubezhnykh stran: uchebnik. 4-e izd., pererab. i dop. Moskva: Yurist, 2005. 669 s.

14. Shapoval V. Derzhava, vlada, narod yak katehori konstitutsionalizmu // Pravo Ukrainy. 2014. № 10. S. 151–174.

15. Dopovid Yevropeiskoi komisii «Za demokratiiu cherez pravo» (Venetsianskoi komisii) shchodo pryznachennia suddiv: Ukhvaleno Venetsianskoiu komisiieiu na 70 plenarnomu zasidanni (Venetsiia, 16–17 bereznia 2007 r.); Vysnovok № 403/2006 CDL-AD(2007)028 vid 22 chervnia 2007 roku, Venetsiia. URL: <https://www.vkksu.gov.ua/userfiles/doc/perelik-dokumentiv/dop-evr-kom.pdf> (data zvertannia: 20.03.2021 r.).

16. Vysnovok № 4 (2003). Konsultatyvnoi rady yevropeiskykh suddiv do uvahy Komitetu Ministriv Rady Yevropy shchodo nezaleznoi pidhotovky ta pidvyshchennia kvalifikatsii suddiv na natsionalnomu ta rehionalnomu rivniakh. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/MU03410> (data zvertannia: 20.03.2021 r.).

17. Kyivski rekomendatsii shchodo nezalezhnosti sudochynstva u Skhidnii Yevropi, na Pivdennomu Kavkazi ta u Serednii Azii / Biuro demokratychnykh instytutiv ta prav liudyny, Doslidnytska hrupa z nezalezhnosti sudochynstva «Minerva» Instytutut Maksa Planka. Kyiv, 23–25.06.2010. URL: <https://www.osce.org/files/f/documents/f/7/86319.pdf> (data zvertannia: 20.03.2021 r.).

18. Mizhnarodni standarty u sferi sudochynstva. Proekt USAID «Ukraina: verkhovenstvo prava». Kyiv: Istyna, 2010. 488 s.

19. Vysnovok № 15 (2012) Konsultatyvnoi rady yevropeiskykh suddiv stosovno spetsializatsii suddiv. Paryzh, 06.11.2012 r. URL: <https://rm.coe.int/opinion-n-15-2012-on-the-specialisation-of-judges-/16806a1fc2> (data zvertannia: 20.03.2021 r.).

20. Konstytutsiia Ukrainy vid 28.06.1996 r. № 254k/96-VR (iz zminamy ta dopovnenniamy). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-вр#Text> (data zvertannia: 20.03.2021 r.).

21. Skoromnyy Y., Skrynkovskyy R. Lustration as a Particular Procedure for Bringing a Judge to Justice in Ukraine // Path of Science. 2020. Vol. 6, No. 11. P. 1001–1009. doi: <http://dx.doi.org/10.22178/pos.64-1>